

การทำบุญ.....ที่ถูกลืม

นำเสนอเมื่อ : 9 พ.ค. 2552

การทำบุญ.....ที่ถูกลืม

"คุณนายแก้ว" เป็นเจ้าของโรงเรียนที่ชอบทำบุญมาก เป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าทอดกฐินอยู่เนื่อง ๆ ไครมาบอกบุญสร้างโบสถ์วิหารที่ไหนไม่เคยปฏิเสธ เธอปลื้มปิติมากที่ถวายเงินนับแสนสร้างหอระฆังถวายวัดข้างโรงเรียน แต่เมื่อใดทราบว่ามีนักเรียนคนหนึ่งไม่มีเงินจ่ายค่าเล่าเรียน คางชำระมาสองเทอมแล้ว เธอตัดสินใจไล่นักเรียนคนนั้นออกจากโรงเรียนทันที

"สายใจ" พ้าวัย ๗๐ และเพื่อนซึ่งมีอาชีพการไปถวายภัตตาหารเช้าที่วัดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นที่ศรัทธาอันดับหนึ่งของประชาชนทั่วประเทศ เขาวันนั้นมีคนมาทำบุญคับคั่ง จนลานวัดแน่นขนัดไปด้วยรถ เมื่อใดเวลาพระฉันเสร็จ ญาติโยมก็พากันกลับ สายใจพาหญิงชราและเพื่อผู้พิการเดินกระเอยงกระแยางฝ่าแดดกล้าไปยังถนนใหญ่ เพื่อขึ้นรถประจำทางกลับบ้าน ระหว่างนั้นมีรถเก๋งหลายสิบล้านคันแล่นผ่านไป แต่ตลอดเส้นทางเกือบ ๓ กิโลเมตร ไม่มีผู้บุญคนใดรับผู้เฒ่าและคนพิการขึ้นรถเพื่อไปส่งถนนใหญ่เลย

เหตุการณ์ทำนองนี้มีใช่เป็นเรื่องแปลกประหลาดในสังคมไทย "ชอบทำบุญแต่ไร้หัวใจ" เป็นพฤติกรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปในหมู่วัยชรา ทำให้เกิดคำถามขึ้นมว่า คนไทยนับถือพุทธศาสนากันอย่างไร จึงมีพฤติกรรมแบบนี้กันมาก เหตุใดการนับถือพุทธศาสนาจึงไม่ช่วยให้คนไทยมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ทีทุกข์ยาก การทำบุญไม่ช่วยให้คนไทยมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเลยหรือ

หากสังเกตจะพบว่า การทำบุญของคนไทยมักจะกระทำต่อสิ่งที่อยู่สูงกว่าตน เช่น พระภิกษุสงฆ์ วัดวาอาราม พระพุทธรูป เป็นต้น แต่กับสิ่งที่ถือว่ายต่ำกว่าตน เช่น คนยากจนหรือสัตว์น้อยใหญ่ เรากลับละเลยกันมาก (ยกเว้นคนหรือสัตว์ที่ถือว่าเป็น "พวกกู" หรือ "ของกู") แม้แต่เวลาไปทำบุญที่วัด เราก็มักละเลยสามเณรและแม่ชี แต่กลับจอบเติมที่กับพระสงฆ์ อะไรทำให้เราชอบทำบุญกับสิ่งที่อยู่สูงกว่าตน ใช่หรือไม่ว่าเป็นเพราะเราเชื่อว่าสิ่งที่อยู่สูงเหล่านั้น สามารถบันดาลความสุขหรือให้สิ่งดี ๆ ที่พึงปรารถนาแก่เราได้ เช่น ถ้าทำอาหารถวายพระ บริจาคเงินสร้างวัดหรือพระพุทธรูป ก็จะได้รับความมั่งมีศรีสุข มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ เป็นต้น หรือช่วยให้ได้ไปเกิดในสวรรค์ มีความสุขสบายในชาติหน้า ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่อยู่ต่ำกว่าเรานั้นไม่มีอำนาจที่จะบันดาลอะไรให้เราได้ หรือไม่ช่วยให้เราสุขสบายขึ้น เราจึงไม่สนใจที่จะช่วยเหลือแผ้วแผ่ให้แก่สิ่งเหล่านี้

นั่นแสดงว่าที่เราทำบุญกันมากมายก็เพราะหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ ดังนั้น ยิ่งทำบุญด้วยทำที่แบบนี้ก็ยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น ผลคือ จิตใจยิ่งคับแคบ ความเมตตากรุณาต่อผู้ทุกข์ยากมีแต่จะน้อยลง ไม่ต้องสงสัยเลยว่าการทำบุญแบบนี้จะทำให้บุญน้อยลงแน่ แน่แน่นอนว่าประโยชน์ย่อมเกิดแก่ผู้รับอยู่แล้ว เช่น หากถวายอาหาร อาหารนั้นยอมทำให้พระสงฆ์กำลังในการศึกษาปฏิบัติธรรมได้มากขึ้น แต่อันที่จริงแล้วจะเกิดแก่ผู้ถวายนั้น ย่อมไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเพราะเจือด้วยความเห็นแก่ตัว ยิ่งถ้าทำบุญ ๑๐๐ บาท เพราะหวังจะได้เงินล้าน บุญที่เกิดขึ้นย่อมน้อยลงไปอีกเพราะไซหรือไม่ว่า นี่เป็นการ **"คำกำไรเกินควร"**

บุญที่ทำในรูปของการถวายทานนั้น ไม่ว่าจะป็นอาหารหรือเงินก็ตาม จุดหมายสูงสุดอยู่ที่การลดความยึดติดถือมั่นในตัวเอง ของกู ยิ่งลดได้มากเท่าไร ก็ยิ่งเขาไกลพระนิพพานอันเป็นประโยชน์สูงสุดที่เรียกว่า **"ปรมัตถะ" ซึ่งสูงกว่าสวรรค์ในชาติหน้า (สัมปรายภักตถะ) หรือความมั่งมีศรีสุขในชาตินี้ (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) แต่หากทำบุญเพราะหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน อยากรวยได้เขาตัวมาก ๆ แทนที่จะสละออกไป ก็ยิ่งห่างไกลจากนิพพานหรือกลายเป็นอุปสรรคขวางกั้นนิพพานด้วยซ้ำ อันที่จริงอย่าว่าแต่นิพพานเลย แม้แต่ความสุขในปัจจุบันชาติก็อาจเกิดขึ้นได้ยาก เพราะจิตที่คิดแต่จะเอานั่นเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์**

ในทานมหัทธผลสูตร อังคุดตริกนิกาย พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระสารีบุตรว่า **ทานที่ไม่มีอานิสงส์มาก ได้แก่ "ทานที่ให้อย่างมีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างจิตผูกพัน ให้ทานอย่างมุ่งหวังสั่งสมบุญ"**

รวมถึงทานที่ให้เพราะต้องการเสวยผลในชาติหน้า เป็นต้น พิจารณาเช่นนี้ก็พบว่าทานที่ชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทำกันนั้นหาใช่ทานที่พระองค์สรรเสริญไม่ นอกจากทำด้วยความมุ่งหวังประโยชน์ในชาติหน้าแล้ว ยังมีใจเยื่อใยในทานที่ถวาย กล่าวคือ ทั้ง ๆ ที่ถวายให้พระสงฆ์ไปแล้ว ก็ยังไม่ยอมสละสิ่งนั้นออกไปจากใจ แต่ใจยังมีเยื่อใยในของชิ้นนั้นอยู่ เช่น เมื่อถวายอาหารแก่พระสงฆ์แล้ว ก็ยังเฝ้าดูว่าหลวงพ่จะตักอาหารของฉัน "ฉัน" หรือไม หรือหากทานไม่ฉัน ก็รู้สึกไม่สบายใจ คิดไปต่าง ๆ นานา นี่แสดงว่ายังมีใจเยื่อใยยึดติดผูกพันอาหารนั้นว่าเป็นของฉันอยู่ ไม่ได้ถวายให้เป็นของทานอย่างสิ้นเชิง

เยื่อใยในทานอีกลักษณะหนึ่งที่ได้เห็นได้ทั่วไปก็คือ การมุ่งหวังให้ผู้คนรับรู้ว่าการทานนั้น ๆ ฉันเป็นผู้ถวาย ดังนั้น ตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั่วประเทศ ของไซต่าง ๆ ไม่ว่า ถวาย ชาม แก้วน้ำ หม้อ โต๊ะ เก้าอี้ ตลอดจนขอบประตู หน้าต่างในโบสถ์ วิหาร และศาลาการเปรียญ จึงมีชื่อผู้บริจาคอยู่เต็มไปหมด กระทั่งพระพุทธรูปก็ไม่ละเว้น ราวกับจะยังแสดงความเป็นเจ้าของอยู่ หาไม่ก็หวังให้ผู้คนชื่นชมสรรเสริญตน **การทำบุญแบบนี้ จึงไม่ได้ละความยึดติดถือมั่นในตัวตนเลย หากเป็นการประกาศตัวตนอีกแบบหนึ่งนั่นเอง**

การทำบุญแบบนี้มีข้อดีตรงที่ช่วยอุปถัมภ์วัดวาอารามและพระสงฆ์ให้ดำรงอยู่ได้แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็ไม่ส่งเสริมให้ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากหรือไร้อานาจาวิสาขนา ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่เมืองไทยมีวัดวาอารามใหญ่โตและสวยงามมากมาย แต่เวลาเดียวกันก็มีคนยากจนและเด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก ไม่นับสัตว์อีกนับไม่ถ้วนที่ถูกละเลย หรือถูกปลิดชีวิต ต่แมกระทั่งในเขตวัด

อันที่จริง ถ้ามองให้กว้างกว่าการทำบุญ ก็จะมีพบปรากฏการณ์ในทำนองเดียวกัน นั่นคือ

คนไทยนิยมทำดีกับคนที่ถือว่าอยู่สูงกว่าตน แต่ไม่สนใจที่จะทำดีกับคนที่ถือว่าต่ำกว่าตน เช่น ทำดีกับเจ้านาย คนรวย ข้าราชการระดับสูง นักการเมือง ทั้งนี้ ก็เพราะเหตุผลเดียวกัน คือ คนเหล่านั้นให้ประโยชน์แก่เราได้ (หรือแม่เขาจะให้คุณได้ไม่มาก แต่ก็สามารถให้โทษได้) ประโยชน์ในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นประโยชน์ทางวัตถุ อาจเป็นประโยชน์ทางจิตใจก็ได้ เช่น คำสรรเสริญหรือการให้ความยอมรับ ประการหลัง คือเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนไทยชวนช่วยช่วยเหลือฝรั่งที่ตกทุกข์ได้ยากอย่างเต็มที่ แต่กลับเมินเฉยหากคนที่เดือดร้อนนั้นเป็นพม่า มอญ ลาว เขมรหรือกระเหรี่ยง ไชหรือไม่ว่าคำชื่นชมของพม่าหรือกระเหรี่ยง ความหมายกับเราน้อยกว่าคำสรรเสริญของฝรั่ง

บุคคลจะได้ชื่อว่าเป็นคนใจบุญ ไม่ใช่เพราะนิยมทำบุญกับสิ่งที่อยู่สูงกว่าตนเท่านั้น
หากยังยินดีที่จะทำบุญกับสิ่งที่เสมอกับตนหรืออยู่ต่ำกว่าคนอื่นด้วย แม่เขาจะไม่สามารถให้คุณให้โทษแก่ตนได้ ก็ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ เพราะมีได้หวังผลประโยชน์ใด ๆ นอกจากความปรารถนาให้เขาพ้นทุกข์ นี่คือการกระทำที่แท้ในพุทธศาสนา การทำดีโดยหวังผลประโยชน์หรือยังมีการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติอยู่ ย่อมไม่อาจเรียกว่าทำด้วยเมตตาการุณยาอย่างแท้จริง

จะว่าไปแล้ว ไม่เพียงความใจบุญหรือความเป็นพุทธเท่านั้น แม้กระทั่งความเป็นมนุษย์ก็วัดกันที่ว่า เราปฏิบัติอย่างไรกับคนที่อยู่ต่ำกว่าเราหรือมีอำนาจน้อยกว่าเรา หาได้วัดที่การกระทำต่อคนที่อยู่สูงกว่าเราไม่ ถ้าเรายังละเลยตักเตือน ผู้หญิง คนชรา คนยากจน คนพิการ คนป่วย อุปถัมภ์พระสงฆ์มากมาย ก็ยังเรียกไม่ได้ว่าเป็นคนใจบุญ เป็นชาวพุทธหรือเป็นมนุษย์ที่แท้ ไม่ผิดหากจะกล่าวว่าเป็นเครื่องวัดความเป็นศาสนิกที่แท้ในทุกศาสนาด้วย แม้จะปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัดแต่เมินเฉยความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ หรือยิ่งกว่านั้นคือกดขี่บีบบังคับคนในนามของพระเจ้า ย่อมเรียกไม่ได้ว่าเป็นศาสนิกที่แท้ จะกล่าวไปไปถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในแง่ของชาวพุทธ การช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากเดือนร้อน ทั้ง ๆ ที่เขาไม่สามารถให้คุณให้โทษแก่เราได้เป็นเครื่องฝึกใจให้มีเมตตา กรุณาและลดละความเห็นแก่ตัวได้เป็นอย่างดี ยิ่งทำมากเท่าไร จิตใจก็ยิ่งเปิดกว้าง อึดอัดก็ยิ่งเล็กลง ทำให้มีที่ว่างเปิดรับความสุขได้มากขึ้น ยิ่งให้ความสุขแก่เขามากเท่าไร เราเองก็ยิ่งมีความสุขมากเท่านั้น สมดังพุทธพจน์ว่า "ผู้ให้ย่อมได้รับความสุข" เป็นความสุขที่ไม่หวังจะได้รับ แต่ยังไม่อยากก็ยิ่งได้ ในทางตรงข้ามยิ่งอยากก็ยิ่งไม่ได้

เมื่อใจเปิดกว้างด้วยเมตตาการุณา เราจะพบว่าไม่มีใครที่อยู่สูงกว่าเราหรือต่ำกว่าเรา ถึงจะเป็นพม่า มอญ ลาว เขมร กระเหรี่ยง ลัวะ ชมุ เขาก็มีสถานะเสมอเรา คือเป็นเพื่อนมนุษย์ และเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายกับเรา แม่แต่สัตว์ก็เป็นเพื่อนเราเช่นกัน จิตใจเช่นนี้ คือจิตใจของชาวพุทธ และเป็นที่สุดดีของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง การทำนุบำรุงพุทธศาสนาที่แท้ ก็คือการบำรุงหล่อเลี้ยงจิตใจเช่นนี้ให้เจริญงอกงามในตัวเรา ในลูกหลานของเรา และในสังคมของเรา หาใช่การทุ่มเงินสร้างโบสถ์ วิหารราคาแพง ๆ หรือสร้างพระพุทธรูปให้ใหญ่โตที่สุดในโลกไม่

ดังนั้นเมื่อใดที่เราเห็นคนทุกข์ยาก ไม่ว่าเขาจะเป็นใครมาจากไหน เชื่อชาติอะไร ต่ำต้อยเพียงใด อย่าได้เบือนหน้าหนี ขอให้เปิดใจรับรู้ความทุกข์ของเขา แล้วถามตัวเองว่าเราจะช่วยเขาได้หรือไม่และอย่างไร เพราะนี่คือโอกาสดีที่เราจะได้ทำบุญ ลดละอัตตาตัวตนและบำรุงพระศาสนาอย่างแท้จริง

ขอบคุณที่มา: พระไพศาล วิสาโล